

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain 40 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia siten, että pääsyä määräajassa tehtävään, ei-kiireelliseen sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin laajennetaan. Palvelujen tarve olisi arvioitava viimeistään seitsemäntenä päivänä yhteydenotosta, jos asiakas on vähintään 75-vuotias tai saa vammaisetuuk-

sista annetun lain mukaista ylintä hoitotukea.

Esitys liittyy valtion vuoden 2009 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa on useita ikääntyneiden toimintakyvyn, omatoimisuuden ja itsenäisen suoriutumisen vahvistamista koskevia tavoitteita. Tavoitteena on muun muassa alentaa vanhusten palvelutarpeen arvioinnin ikärajaa sekä kehittää arvioinnin menettelytapoja yhtenäisen käytännön varmistamiseksi koko maassa. Tavoitteena on niin ikään luoda kattava ikääntyneiden neuvonta- ja palveluverkosto koko maahan ja lisätä ennalta ehkäiseviä kotikäyntejä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE) on sosiaali- ja terveysministeriön lakisääteinen strateginen ohjausväline sosiaali- ja terveyspolitiikan ohjaamiseen. Ohjelmassa määritellään muun muassa vuosien 2008—2011 sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet. Ohjelman yhtenä tavoitteena on sosiaalitakuun laajentaminen siten, että vanhusten palvelutarpeen arvioinnin ikäraja alennetaan 75 vuoteen.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 a §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista. Kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä. Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa kunta on velvollinen järjestämään 80 vuotta täyttäneille pääsyn

sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen on oltu yhteydessä palvelujen saamiseksi. Vastaava oikeus määräajassa tapahtuvaan palvelujen tarpeen arviointiin on vammaisetuuksista annetun lain (584/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista ylintä hoitotukea saavalla. Tämä järjestely toteutettiin sosiaalihuoltolain muutoksella (125/2006), joka on ollut voimassa maaliskuun alusta 2006.

Lakiuudistuksen toteutumista on seurattu muun muassa tilastokyselyllä, jonka Stakes teki vuoden 2008 alussa kaikkiin Suomen kuntiin. Kyselyn perusteella voidaan päätellä, että arviointeja olisi tehty yhteensä vähintään noin 23 000 henkilölle eli noin joka kymmennelle 80 vuotta täyttäneelle. Arviointien määrä tosin vaihteli suuresti kunnittain. Viitisenkymmentä kyselyyn vastanneista 278 kunnasta teki arvioinnin vähintään joka viidennelle 80 vuotta täyttäneelle asukkaalleen. Näistä parikymmentä kuntaa teki arvioinnin vähintään joka kolmannelle. Paljon arviointeja tehneiden kuntien joukossa oli sekä isoja että pieniä kuntia. Noin puolet arvioinnin piirissä olleista asiakkaista oli saanut lisää tai uusia palveluja palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

Neljällä viidestä vastanneesta kunnasta ei ollut vaikeuksia tehdä palvelutarpeen arviointia säädettyssä määräajassa. Vain kahdella kunnalla oli ollut huomattavia vaikeuksia ja joka kuudennella vastanneella kunnalla oli jonkin verran vaikeuksia suoritua tehtävästä määräajassa. Suurin osa kertoi vaikeuksien johtuneen henkilöstöpulasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö teki kesäkuussa 2008 eräille kunnille tiedustelun palvelutarpeen arvioinnin toimintakäytännöistä. Kysely vahvisti Stakesin tekemän tilastokyselyn tuloksia. Lisäksi kyselystä kävi ilmi, että monissa kunnissa mahdollisuudesta sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukaiseen palvelutarpeen arviointiin ei ollut tiedotettu aktiivisesti. Tiedotuksen vähäisyyden voidaan arvioida heikentäneen palvelutarpeen arvioinnin mahdollisuuksia toimia varhaisen puuttumisen ja tuen keinona.

Tilanteet, joissa kunta oli todennut palvelutarpeen, mutta ei järjestänyt palveluja, olivat kuntien käsityksen mukaan harvinaisia tai sellaisia tilanteita ei ollut lainkaan. Yleisimmin asiakkaille myönnettiin kotipalvelua, kotipalvelun ja kotisairaanhoidon yhdistelmää eli kotihoitoa tai kotipalvelun tukipalveluja kuten ateriapalvelua. Joissakin kunnissa myös omaishoidon tuki lisääntyi.

2. Ehdotetut muutokset

Voimassa olevaan lakiin sisältyvää 80 vuoden ikärajaa on pidetty korkeana erityisesti ongelmien ehkäisyn ja varhaisen puuttumisen näkökulmasta. Sen vuoksi esityksessä ehdotetaan sosiaalihuoltolain 40 a §:ää muutettavaksi siten, että oikeus määräajassa tapahtuvaan palvelutarpeen arviointiin ulotettaisiin kaikkiin 75 vuotta täyttäneisiin.

Alle 75-vuotiaista vain pieni osa tarvitsee säännöllisiä sosiaalipalveluja. Sen sijaan 75 vuoden ikä näyttäisi olevan eräänlainen rajapyykki, jonka jälkeen palvelujen tarve kasvaa merkittävästi ihmisen toimintakyvyn alenemisen johdosta. Toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen suoritumista erilaisista arkielämän tehtävistä. Ikävuosien lisäksi siihen vaikuttavat sekä yksilön ominaisuudet, kyvyt ja tavoitteet että asuin- ja elinympäristön asettamat vaatimukset ja toimintaedellytykset.

Ikääntyminen heikentää ihmisen edellytyksiä suoritua monista tehtävistä. Iän karttuessa toimintakyvyn heikkeneminen alkaa yleensä fyysisen toimintakyvyn ja aistitoimintojen heikentymisestä. Kognitiivisen toimintakyvyn aleneminen, kuten oppimiskyvyn ja muistin heikentyminen, kiihtyy yleensä ratkaisevasti vasta viimeisinä elinvuosina.

Kokemukset palvelutarpeen arvioinnista ovat olleet myönteisiä. Myös vuonna 2008 annettu Ikäihmisten palvelujen laatusuositus korostaa kattavaa palvelutarpeen arviointia keinona varmistaa asiakkaalle laadukkaat ja vaikuttavat palvelut. Riittävän varhainen palvelutarpeen arviointi mahdollistaa tehokkaan ennaltaehkäisyn, varhaisen tuen ja puuttumisen ongelmiin sekä turvaa asiakkaalle oikea-aikaisesti annetut palvelut. Toiminta on niin ikään taloudellisesti kannattavaa, vaikuttavaa ja myös inhimillistä ikääntymispolitiikkaa. Uudistus parantaisi edellytyksiä asua omassa kodissa ja siirtää pitkäaikaishoivan tarvetta myöhemmäksi.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksen valmistelussa on arvioitu, että noin 20 prosenttia 75—79-vuotiaista hakeutuisi sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin. Vuonna 2009 näihin ikäluokkiin kuuluu noin 179 000 henkilöä, joista noin 36 000 palvelujen tarve arvioitaisiin. Mikäli yhden henkilön palvelujen tarpeen arviointiin kuluisi kolme tuntia, tarkoittaisi esitys käytännössä sitä, että kunnissa tarvittaisiin noin 70 henkilötyövuotta lisää. Mikäli palvelutarpeen arvioinnin suorittaisi AMK-tasoisien tutkinnon suorittanut henkilö, kokonaiskustannukset olisivat arviolta 70 x 46 000 euroa eli yhteensä 3,1 miljoonaa euroa. Tästä valtionosuus olisi 1,0 miljoonaa euroa. Tämä kustannuslisäys on huomioitu valtion talousarviossa vuodelle 2009 momentilla 33.60.30.

3.2. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Sosiaaliset ja terveysvaikutukset

Uudistus lisää tietoa vanhusväestön toimintakyvystä ja palvelujen tarpeesta sekä auttaa

kuntia suunnittelemaan palvelujärjestelmänsä vastaamaan vanhusten tarpeita. Samalla se tukee vanhuksia tarpeenmukaisten palvelujen saamisessa.

Kattava palvelutarpeen arviointi yksilötasolla on tärkeää, sillä sen turvin voidaan varmistaa asiakkaille laadukkaat ja vaikuttavat palvelut. Oikein ajoitetuilla palveluilla voidaan ennalta ehkäistä toimintakyvyn heikkenemistä ja tarvetta turvautua entistä raskaampiin palveluihin, esimerkiksi laitoshoitoon. Samalla iäkkäille ihmisille turvataan mahdollisuus asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään.

Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Kansanterveyslaitoksen keväällä 2007 tekemän kyselytutkimuksen mukaan 75—79-vuotiaiden ikäryhmässä terveytensä hyväksi kokevia oli 45 prosenttia miehistä, mutta vain 40 prosenttia naisista. Samassa ikäryhmässä kodin ulkopuolella vaikeuksista asioimaan kykeni miehistä 86 prosenttia, naisista 76 prosenttia. Raskaita kotitöitä teki vaikeuksista 75—79-vuotiaista miehistä 68 prosenttia. Naisilla vastaava luku oli vain 51 pro-

senttia. 75—79-vuotiaiden ikäryhmässä miehistä 9 prosenttia ja naisista 14 prosenttia koki tarvitsevansa nykyistä enemmän kotipalveluja. Kansanterveyslaitoksen kyselytutkimuksen valossa näyttäisi siltä, että palvelutarpeen arviointia koskevan ikärajan laskeminen hyödyttää molempia sukupuolia, mutta erityisesti naisia, joiden fyysinen toimintakyky alkaa 75 vuoden iässä heiketä nopeammin kuin samanikäisten miesten.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelun yhteydessä on kuultu sekä Suomen Kuntaliittoa että Vanhustyön keskusliitto ry:tä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sosiaalihuoltolain 40 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 584/2007, seuraavasti:

40 a §

Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa kunta on velvollinen järjestämään 75 vuotta täyttäneelle pääsyn sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa taikka muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaali-

palveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Vastaavasti kunnan on järjestettävä pääsy sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin vammaisetuksista annetun lain 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista eläkettä saavan hoitotukea saavalle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 2008

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

sosiaalihuoltolain 40 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 584/2007, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

40 a §

Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa kunta on velvollinen järjestämään 80 vuotta täyttäneelle pääsyn sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa taikka muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Vastaavasti kunnan on järjestettävä pääsy sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin vammaisuuksista annetun lain 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista eläkettä saavan hoitotukea saavalle.

Ehdotus

40 a §

Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa kunta on velvollinen järjestämään 75 vuotta täyttäneelle pääsyn sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa taikka muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi. Vastaavasti kunnan on järjestettävä pääsy sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin vammaisuuksista annetun lain 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista eläkettä saavan hoitotukea saavalle.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*